

ברית הדמים בין ישראל לה'

ספר שמות פרק כד

(א) וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֵל יְדוּד אֶתָּה וְאַהֲרֹן נָדָב וְאָבִיָּהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מִכְּחָק: (ב) וַנִּגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֵל יְדוּד וְהֵם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעַם לֹא יֵעָלוּ עִמּוֹ: (ג) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וַיִּסְפֹּר לָעַם אֵת כָּל דְּבָרֵי יְדוּד וְאֵת כָּל הַמְשָׁפְטִים וַיַּעַן כָּל הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְדוּד נַעֲשֶׂה: (ד) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֵת כָּל דְּבָרֵי יְדוּד וַיִּשְׁכֵּם בְּבֹקֶר וַיָּבִין מִזִּבְחַת תַּחַת הַהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצְבֵּה לְשָׁנִים עֶשֶׂר שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל: (ה) וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה לִידוּד פְּרִים: (ו) וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיִּשְׂסֵם בְּאֶגְמוֹת וְחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ: (ז) וַיִּקַּח סֹפֵר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְדוּד נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע: (ח) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַדָּם וַיִּזְרֹק עַל הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְדוּד עִמָּכֶם עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

רש"י על שמות פרק כד פסוק א - (א) ואל משה אמר עלה - פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות ובד' בסיון נאמרה לו עלה:

אבן עזרא על שמות פרק כד פסוק ו - ומלת באגנות. כלים עגולים. כמו אגן הסהר ובלשון ערבי אגאן: וחצי הדם - והנה באגנות ישמש לשנים שנתן חציו באגנות וחציו אחר באגנות:

רבנו בחיי על שמות פרק כד פסוק ח

(ח) ויקח משה את הדם ויזרוק על העם. הזה הדם עליהם כדי שיכנסו בברית עם הקב"ה בדם, ואותו כתם הדם שעל בגדיהם קרא הכתוב עדי לפי שהיה עדי להם וכבוד גדול, והיה להם עדות ואות שנכנסו בבריתו של הקב"ה. ועל כן כשחטאו בעגל ועברו על הברית אמר להם הורד עדיך מעליך (שמות לג, ה) כלומר שיסירו מעליהם אותם הבגדים שהיו עדי להם. וזהו שאמר (שם, ו) ויתנצלו בני ישראל את עדיהם, אותם הבגדים שנזרק עליהם דם הברית שהיה עדות ואות בין הקב"ה ובניהם.

אברבנאל על שמות פרק כד פסוק א-יא אבל איך זרק הדם ההוא על כל העם הרב שהיה שמה. חשבו מהמפרשים, שזרק אותו על הזקנים לבדו, שהם אשר קרא בהן עם. ואני אחשוב שזרק חצי הדם על מזבח השם, וחציו על המצבות שהיו כנגד שבטי ישראל. ועל זה אמר שזרק אותו על העם, מפני שהיו המצבות מורות על העם.

רש"י על שמות פרק כד פסוק ו - ויקח משה חצי הדם - מי חלקו מלאך בא וחלקו:

מדרש רבה ויקרא פרשה ו פסקה ה

ויקח משה חצי הדם ומהיכן היה יודע משה חציו של דם? ר' יהודה ברבי אילעי אמר הדם נחלק מאליו, ר' נתן אמר נשתנו מראיו ונעשה חציו שחור וחציו אדום, בר קפרא אמר מלאך ירד בדמות משה וחלקו, א"ר יצחק בת קול היתה יוצאת מהר חורב ואומרת עד כאן חציו של דם, תני ר' ישמעאל בקי היה משה בהלכות דם וחלקו. וישם באגנות ר' הונא בשם ר' אבין באגנת כתיב לא זה גדול מזה ולא זה גדול מזה אמר משה לפני הקדוש ב"ה מה נעשה בחלקך אמר לו זרוק על העם ומה נעשה בחלקם אמר לו זרוק ע"ג המזבח וחצי הדם זרק על המזבח

רש"י הירש פרק כד פסוק ח

ויזרוק על העם - עתה זרק משה את החצי השני לעבר העם. נראה שטעם הדבר הוא כך: כל טיפת דם וכל קורטוב של כוח שאנו מקדישים לקיום רצון ה' עלי אדמות מוחזר אלינו על ידי ה'. אנו זוכים בקניין על עצמיותינו האמיתית רק בהתמסרותנו לה'. דם הברית שהושב לעם לאחר שהופנה לעבר המזבח מייצג את ברכות ה' שאנו רשאים לצפות לקבלן עקב התמסרותנו הגמורה לספר הברית.

חזקוני על שמות פרק כד פסוק ח - (ח) הנה דם הברית - שנתחלק לשני חצאין שכן דרך כורתי ברית שנאמר העגל אשר כרתו לשנים ויעברו בין בתריו. ומה שלא כרת ברית בין בתרי הבהמה כמו שמצינו גבי אברהם אבינו, היינו טעמא להודיעם שיפרע מהם בדם אם לא יקיימו התנאי וכן הוא אומר והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית.

מדרש רבה ויקרא פרשה ו פסקה ה - א"ר יצחק מלך כשהוא משביע את לגיונותיו אינו משביען אלא בסייף כלומר שכל העובר על התנאים הללו יהא הסייף הזה עובר על צוארו כך ויקח משה חצי הדם

הכתב והקבלה על בראשית פרק טו פסוק יח

איך יונח כריתת והבדלת דבר המתאחד לשני חלקים להורות על דבקות ואהבת הצדדים, ויותר היה ראוי לכמו זה דבקות והתאחדות שני דברים הנפרדים. והגר"א כתב (בפי' לספר היצירה פ"א ע"ח) ענין ברית הוא, אדם

שיש לו אוהב כנפשו ורצה שלא יפרש ממנו, אבל א"א להיות אצלו, נותן לו דבר שכל מגמתו ותשוקתו אליו, והם נקשרים ע"י הדבר ההוא, אף על פי שנוטל ממנו הדבר מכל מקום כל מחשבתו שם, והוא לשון ברית, והוא הבטחה שעל ידי הדבר ודאי לא יתפרד ממנו, וזהו ענין לשון כריתתה שכורת ממנו הדבוק לו ונותן

שם משמאל פרשת משפטים שנת תרע"ג - נראה דלדעת הזה"ק ענין כריתת הברית היה שאחר שחלק את הדם שם חלק אחד לה' וחלק אחד להעם, וחזר וזרק את חלק העם על המזבח וחלק ה' על העם, שבזה נעשה הקשר בין השי"ת ובין העם במה שזרק את של זה על של זה ואת של זה על של זה. וכן הוא מפורש בויק"ר אמר משה לפני הקב"ה מה נעשה בחלקך אמר לו זרוק על העם, ומה נעשה בחלקם אמר לו זרוק ע"ג המזבח וחצי הדם זרק על המזבח וכו' הוא נשבע להן והן נשבעו לו.

זוהר חלק ב דף קנ"א - וישם באגנת, באגנת כתיב חסר וא"ו, כמה דכתיב (שיר ז ג) שררך אגן הסהר אל יחסר המזג: **שיר השירים פרק ז** - (ג) שררך אגן הסהר אל יחסר המזג בטנג ערמת חטים סוגה בשושנים

סכת סנהדרין דף לז"א - אמר רב אחא בר חנינא דאמר קרא שררך אגן הסהר אל יחסר המזג וגו' שררך זו סנהדרין למה נקרא שמה שררך שהיא יושבת בטיבורו של עולם אגן שהיא מגינה על כל העולם כולו הסהר שהיא דומה לסהר

מהרש"א על סנהדרין דף לז"א - שהיא יושבת בטיבורו של עולם. רצה לומר באמצע העולם שהאוויר ממוזג ומקום מוכן לחכמה ואמר אגן שהיא מגינה על כל העולם כי שם עומדין שלשה עמודי עולם תורה דין ואמת שלא יצא התורה ודין לאמתו בכל בתי דינין כ"א שם. ואמר שהיא דומה לסהר שעל הרוב אין עיגולה של הלבנה שלם רק חצי עגול וכן יושבין סנהדרין מה שאין כן החמה שהיא לעולם עיגולה שלם

ספר אוהב ישראל פרשת שקלים

להבין כוונת משרע"ה בזה. למה חלק הדם לשתיים והחצי שם באגנות. י"ל, דהנה כתיב (שיר"ש ז ג) שררך אגן הסהר אל יחסר המזג. וזה קאי על הסנהדרין שהיו יושבין כחצי גורן עגולה כמו הסהר כשאינה במילואה עדיין וכמאחז"ל (סנהדרין לו:). אכן הכל צריך טעם ושום שכל. למה היו יושבין כסדר זה דוקא כחצי עיגול.

והנה דרך האנשים הכורתיים ברית יחד והיו לבשר אחד ודיעה אחת אז דרכם למסור כל אחד ואחד נפשו עבור חברו. ונמצא דמם מעורב יחד כי הדם הוא הנפש שהוא עיקר כח הנפשי וכמ"ש האברבנאל בספר מצמח ישועה. דשורש הדבר של כריתות הברית הוא הנוהג שבעולם כששני מלכים כורתיים ברית לתווך האהבה ביניהם ולהיות כל אחד בעזר וסיוע של חברו, אז שותין כל אחד כוס יין וכל אחד נוקף אצבעו ומורידין טיפה של דם לתוך הכוס. וכל אחד שותה כוס המעורב בטיפת דם של חברו. וזה הדבר מורה שמערבין את דמם הוא החיות שלהם כי הדם הוא הנפש להיות להם לב אחד ויהיו בהם אחדות. וכל אחד מחויב ליתן דמו ולמסור נפשו עבור חברו זהו הכריתות ברית. והנה מלכותא דרקייע כעין מלכותא דארעא. ולרמז זה לקח משרע"ה רבן של כל הנביאים חצי הדם וישם באגנות לרמז על אגן הסהר שהם בחי' פלג גופא. וחצי הדם זרק על המזבח כביכול לרמז על פלג הדכר ומן הדם שבאגנות זרק על העם. לרמז על המבואר שכביכול הדמים שהם הכוחות מעורבים זה בזה. ושיהיה הכח ביד ישראל למסירות נפש על קדושת שמו ית' וית'. והוא הוא כריתות הברית. ויאמר הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם. להיות עמכם ביחוד גמור וברזא דאחד.

ספר עבודת ישראל פרשת משפטים

ויקח משה חצי הדם וישם באגנות וגו'. ופירש רש"י מי חלקו בא מלאך וחלקו. ולכאורה תמוה דמאי ענין החלוקה דייקא לחצאין ומאי נפקא מינה אם יהיה איזה חלק מרובה מחבירו עד שהיה צריך המלאך לבא ולחלקו. וי"ל לפי שהמעשה הזאת היה בחמשה בסיון במזל תאומים אשר נדבקו בני ישראל עם ה' כתאומי צביה. ומבשרי אחזה אלוה, כמו יחוד למטה בין אהבת אוהבים שנאמר עליהם כי הם נפש אחד ודם אחד. וכן היה הרמז כאן על גודל אהבה כי חשוב בעיני השי"ת חצי הדם אשר זרק על העם כמו החצי אשר זרק על המזבח. וזה בא מלאך וחלקו להורות בסוד לא הוא גדול ממנה ולא היא גדולה ממנו והבן:

המשך אוהב ישראל - וי"ל שזה מרמז על סוד עתיק. איך קוב"ה וישראל חד אינון ומתייחדין ומתדבקין כביכול ע"י מצות התורה... ולרמז יחוד הק' הזה היו הסנהדרין יושבים כחצי גורן עגולה. בבחי' פלג והחצי השני כביכול כביכול הוא הבורא ב"ה וב"ש משלים להיות אחדות גמור ואמיתית. והיינו ע"י התורה והמשפט אמת היוצא מפי הסנהדרין לכל ישראל וכולא ברזא דאחד.